

Základná škola V. Beniaka s materskou školou. Školská 186/13,
956 33 Chynorany

Dodatok č. 1 k ŠkVP
Koncepcia rozvoja čitateľskej gramotnosti

1. september 2019

PaedDr. Andrej Petrik
riaditeľ školy

Čítanie s porozumením predstavuje integrálnu súčasť všetkých vyučovacích predmetov. Predpoklad pre zvládnutie ostatných vyučovacích predmetov vytvárajú dobré čitateľské zručnosti, preto patria v rámci školského vzdelávania medzi kľúčové oblasti.

Prehlbovanie čitateľskej gramotnosti vedie žiakov k porozumeniu a používaniu písaných textov, k uvažovaniu o nich pri dosahovaní osobných cieľov, rozvíjaní vlastných vedomostí a schopností.

Ciele čitateľskej gramotnosti:

1. Bázová gramotnosť
2. Funkčná gramotnosť

Cieľom je dosiahnuť základnú (bázovú) gramotnosť. Podľa tohto modelu ide o schopnosť žiaka čítať a porozumieť významu prečítaného textu. Informácie sa ukladajú do pamäti a podľa potreby sa viac alebo menej modifikovane reprodukovujú. Výkon sa posudzuje podľa rýchlosti čítania, chybovosti, plynulosti a porozumeniu textu. Ďalšia práca s textom spočíva v spracovaní informácií z prečítaného. Zvyčajne sa tento proces chápe ako výber dôležitých údajov, myšlienok a poznatkov. Komplexnejšie ho vymedzuje model funkčnej gramotnosti.

Spracovanie informácií realizuje týmito procesmi:

- ♣ identifikovanie hierarchie informácií v texte,
- ♣ odlišovanie dôležitých informácií od marginálnych,
- ♣ hľadanie vzťahov medzi hlavnou myšlienkou a podpornými informáciami,
- ♣ komprimovanie (stláčanie) textu,
- ♣ vyvodenie záverov z textu,
- ♣ extrahovanie explicitných (priamo vyjadrených) a implicitných informácií (čítanie medzi riadkami), hodnotenie využitia, užitočnosti, novosti, spoľahlivosti a pravdivosti informácií a kritická reflexia.

Čitateľská gramotnosť je definovaná ako „schopnosť porozumieť a používať také písomné jazykové formy, ktoré vyžaduje spoločnosť, alebo ktoré majú hodnotu pre jednotlivca.

Výstupom spracovania informácií z textu by malo byť odhalenie informačného jadra textu ako prejav globálneho porozumenia textu.

Základné postupy, pomocou ktorých sa človek k informačnému jadrú dopracuje, sú:

- ♣ zovšeobecňovanie – nahradzujú sa podriadené informácie vyššej, všeobecnejšej informácií,
- ♣ vypúšťanie informácií – z textu sa odstraňujú nadbytočné alebo všeobecne známe informácie,
- ♣ integrácia – spájanie informácií, ktoré spolu súvisia alebo vyplývajú jedna z druhej,
- ♣ konštrukcia – vytváranie informácií globálnejšieho charakteru, než sú informácie obsiahnuté v danom texte.

Štyri procesy porozumenia:

1. *vyhľadávanie určitých informácií* – čitateľ lokalizuje tú informáciu alebo myšlienku v texte, ktorá je dôležitá na porozumenie významu textu; informácia je v texte explicitne (priamo) uvedená;

2. *vyvodzovanie záverov* – čitateľ vyvodzuje informácie a myšlienky alebo súvislosti medzi nimi, ktoré napriek tomu, že nie sú explicitne formulované, z textu priamo vyplývajú.

3. *interpretovanie a integrovanie myšlienok a informácií* – čitateľ konštruuje význam nad rámec textu, pri interpretácii nachádza medzi myšlienkami textu súvislosti, pričom využíva svoje predchádzajúce poznatky, vedomosti a skúsenosti; pri interpretácii dochádza okrem integrácie myšlienok a informácií z textu navzájom aj k integrácii a syntéze predchádzajúcich poznatkov a vedomostí čitateľa.

4. *hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov* – čitateľ kriticky hodnotí prečítaný text – jeho obsah a formu, čo zahŕňa aj reflektovanie štruktúry textu, jazykových prostriedkov, literárnych útvarov vrátane autorovho osobného pohľadu a štýlu; čitateľ pritom využíva svoje vedomosti o svete, znalosti jazyka a jazykových konvencií, opiera sa o svoje predošlé skúsenosti s čítaním textov. Obsah textu môže byť hodnotený z hľadiska jeho celkovej hodnoty, hodnovernosti, alebo jeho významu pre čitateľa. Pri hodnotení textu môže čitateľ vychádzať zo svojho chápania sveta a predošlých čitateľských skúseností. Zatiaľ čo prvé dva procesy porozumenia sú úzko späté s textom, druhé dva vo väčšej miere predpokladajú využívanie vedomostí a skúseností žiakov.

Ciele čítania, ktoré súvisia s motiváciou žiakov a ktoré sa u detských čitateľov uplatňujú najviac, či už v škole alebo mimo nej. Sú to:

Čítanie pre literárny zážitok súvisí s čítaním literárnych textov (beletrie), v ktorých sa čitateľ stretáva s fiktívnymi hrdinami, udalosťami, či prostredím, kde sa príbeh odohráva.

Čítanie na získavanie informácií sprostredkované rôznymi druhmi informačných (faktografických) textov, v ktorých sa čitateľ stretáva s aspektmi reálneho sveta, dozvedá sa o podstate a príčinách fungovania javov.

Prácu s informáciami vo vzdelávaní určujú základné kompetencie Štátnych vzdelávacích programov pre 1. stupeň a 2. stupeň základných škôl. (ŠPÚ, 2015):

1. *stupeň ZŠ* – žiak vie používať vybrané informačné a komunikačné technológie pri učení sa, pozná riziká spojené s využívaním internetu a médií; získa základy uplatňovania kritického myslenia pri práci s informáciami.

2. *stupeň ZŠ* – žiak používa informačné a komunikačné technológie pre potreby učenia sa a pre svoj život; vyhľadá a využije viaceré informácie a možnosti pri plánovaní úloh a riešení problémov s uplatnením zásad kritického myslenia.

Vzdelávacia oblasť	1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Jazyk a komunikácia	Rozvoj čitateľských schopností, ktoré presahujú aspekt technického zvládnutia čítaného textu a smerujú k prijatiu jeho obsahu. Vedia porozumieť informáciám, ktoré sú v texte uvedené priamo aj nepriamo podľa otázky formulovanej učiteľom.	Vyhľadávanie a sprostredkovanie informácií, a spracovávanie informácií z rozličných informačných zdrojov. Výber textu na základe znalostí informačných prameňov, podľa komunikačného zámeru a podľa danej situácie. Vyvodenie explicitných a implicitných informácií z vecného aj umeleckého textu.
Človek a spoločnosť	Samostatne sa orientovať v informáciách a vedieť ich spracovávať objektívne do takej miery, do akej to povoľuje kognitívna úroveň žiaka.	Získavať základné schopnosti a zručnosti poznávať historický materiál. Vyhľadávať relevantne informácie z rôznych zdrojov a využívať ich v dejepise. Pracovať s informáciami o Slovenskej republike a o Zemi ako celku, porozumieť a rozvíjať čítanie a interpretáciu obrázkov, fotografií, máp, grafov, tabuliek, prierezov, schém a diagramov ako prostriedkov geografie.
Človek a príroda	Získavať informácie o prírode a jej zložkách nielen z rôznych zdrojov, ale aj prostredníctvom vlastných pozorovaní a experimentov.	Získavať informácie o prírode a jej zložkách nielen z rôznych zdrojov, ale aj prostredníctvom vlastných pozorovaní a experimentov v prírode a v laboratóriu, čím si rozvíjajú zručnosti pri práci s grafmi, tabuľkami, schémami, obrázkami, náčrtmi.
Matematika a práca s informáciami	Rozvíjanie schopností žiakov používať prostriedky IKT na vyhľadávanie, získavanie, spracovanie informácií z primerane náročne zdrojov vrátane samostatnej práce s učebnicou a ďalšími textami. Porozumenie rizikám na internete a riešenie problémov, ktoré sa vyskytnú.	

Plán aktivít na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti

Názov aktivity	Obsahová náplň	Termín realizácie	Zodpovední
Deň školských knižníc	Získavanie zručnosti pri práci s literatúrou a odborným textom.	október	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.
Záložka do knihy spája	Rozvoj manuálnej zručnosti.	november	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.
Večerné čítanie	Vytvorenie vzťahu k literatúre.	november	PK SJ a komunikácia
Divadelné predstavenie	Návšteva divadelného predstavenia	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4., PK TU
Súťaže v prednese poézie a prózy	Vyhľadávanie vhodného textu a osvojenie so schopnosťou jeho prednesu	školský rok	všetky PK
Predmetové olympiády	Vyhľadávanie podkladových materiálov na prípravu žiaka.	školský rok	všetky PK
Návšteva školskej knižnice	Návšteva knižnice spojená s výpožičkou kníh	školský rok	všetky PK
Návšteva obecnej knižnice	Návšteva knižnice spojená s výpožičkou kníh	marec	všetky PK
Daruj knižku pod stromček	Burza kníh	december	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.
Čitateľský kútik	Využívanie oddychového čitateľského kútika počas prestávok a po vyučovaní.	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4., PK TU
Knižné boxy	Výmena kníh medzi žiakmi.	školský rok	PK TU
Kultúrne programy	Dramatizácia príbehu, prednes básne.	školský rok	PK TU
Čitateľský denník	Zápis záznamu o prečítanej knižke.	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.

Školský časopis	Práca s textom, ilustrácia.	školský rok	Obžera, Lackovičová
Starší čítajú mladším	Získavanie zručnosti pri práci s textom, počúvanie druhých.	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.
Čítanie doplnkovej mimočítankovej a regionálnej literatúry zo žiackej knižnice	Obohatenie slovnej zásoby.	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4.
Odoberanie školských časopisov	Podpora odberu časopisov a ich využívanie na čítaní a literatúre (aj na odborných predmetoch: VLA, PDA, GEO, DEJ.)	školský rok	PK TU
Testy NUCEM	Využívanie publikovaných testov	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4., PK Matematika a práca s informáciami
Čítanka PIRLS	Využívanie zverejnené texty a testové úlohy	školský rok	PK SJ a komunikácia,MZ 1.-2., 3.-4., PK Matematika a práca s informáciami
Talentída	Zapájanie žiakov do meraní Všetkovedko, Matematický klokan	školský rok	MZ 1.-2., 3.-4., PK Matematika a práca s informáciami
Používanie pracovných zošitov zameraných na rozvoj matematickej a čitateľskej gramotnosti	Prehlbovať porozumenie čítaného textu, vyhľadávanie súvislostí	školský rok	všetky PK, MZ
Tvorba projektov a	Získavanie zručnosti pri práci	školský rok	všetky PK, MZ

prezentácií	s textom a jeho prezentácií.		
Vzdelávanie pedagógov v oblasti čitateľskej gramotnosti	Získanie nových poznatkov v tejto oblasti , školenia, kurzy organizovaných MPC	školský rok	Všetci ped. zamestnanci
Individuálne štúdium učiteľov na ZŠ v oblasti čitateľskej gramotnosti	Štúdium a odovzdávanie vlastných skúsenosti získaných vo výchov. –vzdel. procese	školský rok	Všetci ped. zamestnanci

Všeobecné úlohy zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov v základnej škole:

1. Podporovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti rozvíjania predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti detí a žiakov.
2. Formovať kladný vzťah detí a žiakov ku knihe a literatúre, dbať o zvyšovanie jazykovej kultúry žiakov na všetkých vyučovacích hodinách, organizovať súťaže v čitateľských zručnostiach a popoludňajšie čitateľské aktivity v školských kluboch detí.
3. Využívať možnosť vzdelávania celého pedagogického zboru z ponuky vzdelávacích aktivít MPC v oblasti cieleného rozvíjania čitateľskej gramotnosti, resp. vzdelávania pre riadiacich zamestnancov škôl s obsahovým zameraním na tvorbu vlastnej stratégie rozvoja čitateľskej gramotnosti.
4. Podporovať voľno časové aktivity detí a žiakov zamerané na jazykovú kultúru (recitačné a literárne súťaže, školské časopisy).
5. V materských, základných a stredných školách systematicky budovať školskú knižnicu.
6. Využívať možnosti dané školskou knižnicou na vyučovanie literatúry na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry.
7. Odporúča sa podľa možností doplniť knižničný fond dielami súčasnej literatúry pre deti a mládež.